

Bezpieczeństwo socjalne obywateli Ukrainy w Polsce

Dorota Dzienisiuk
WPIA UW

Ochrona socjalna

- Zabezpieczenie społeczne jako socjalne prawo człowieka
- Trudne do realizacji dla osób migrujących
- Międzynarodowe lub ponadkrajowe instrumenty prawne (koordynacja, nie unifikacja)
- Dotyczące zabezpieczenia społecznego (osobno: prawo właściwe dla stosunków pracy, legalność zatrudnienia, podatki, jurysdykcja)

UKŁAD O STOWARZYSZENIU

między Unią Europejską i jej państwami członkowskimi, z jednej strony, a Ukrainą, z drugiej strony

Dz.Urz. UE, 29.5.2014, L 161/3

Załącznik XL do rozdziału 21 Współpraca w dziedzinie zatrudnienia, polityki społecznej i równości szans

Dyrektywa Rady 79/7/EWG z dnia 19 grudnia 1978 r. w sprawie stopniowego wprowadzania w życie zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn w dziedzinie zabezpieczenia społecznego

Harmonogram: przepisy dyrektywy podlegają wdrożeniu w ciągu trzech lat od wejścia w życie niniejszego Układu.

Artykuł 419

... Strony wzmacniają dialog i współpracę w zakresie promowania programu godnej pracy, polityki zatrudnienia, bezpieczeństwa i higieny pracy, dialogu społecznego, ochrony socjalnej, włączenia społecznego, równości płci i przeciwdziałania dyskryminacji.

Sekcja 4 Czasowa obecność osób fizycznych odbывających wizyty służbowe

Artykuł 97 Zakres stosowania

Niniejsza sekcja ma zastosowanie do środków Stron dotyczących wjazdu i czasowego pobytu (1) na ich terytoriach kategorii osób fizycznych świadczących usługi, określonych w art. 86 pkt 17–21 niniejszego Układu.

1) Wszystkie inne wymogi przepisów ustawowych i wykonawczych Stron dotyczące środków odnoszących się do wjazdu, pobytu, pracy i zabezpieczenia społecznego mają nadal zastosowanie, włączając regulacje dotyczące okresu pobytu, minimalnej płacy, jak również układów zbiorowych w sprawie płac. Zobowiązania dotyczące przepływu osób nie mają zastosowania w przypadku, gdy zamiar lub skutek związany z takim przepływem zakłóci lub w inny sposób wpłynie na wynik wszelkich sporów lub negocjacji między pracownikami i pracodawcami.

Artykuł 141 Wyjątki ogólne

3. Postanowienia niniejszego rozdziału oraz załączników XVI-A, XVI-B, XVI-C, XVI-D, XVI-E, XVI-F i XVII do niniejszego Układu nie mają zastosowania do systemów zabezpieczenia społecznego poszczególnych Stron

Ukraina

Umowa
między Rzeczpospolitą
Polską a Ukrainą o
zabezpieczeniu
społecznym,
sporządzona w Kijowie
dnia 18 maja 2012 r.

УГОДА

МІЖ РЕСПУБЛІКОЮ ПОЛЬЩА ТА УКРАЇНОЮ ПРО
СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Республіка Польща
та
Україна,

Wybrane problemy

- Zakres przedmiotowy umowy o zabezpieczeniu społecznym
- Ubezpieczenie zdrowotne
- Świadczenia z tytułu bezrobocia
- Pomocnicy rolnika
- Sytuacja rodzin: renty rodzinne, świadczenia rodzinne, świadczenia wychowawcze ...

Cele zawarcia umowy

(uzasadnienie projektu ustawy ratyfikującej

Druk Sejmowy 634 z 23.7.2012)

Główny:

repatrianci i osoby przesiedlone poza procedurą repatriacyjną - sumowania polskich i ukraińskich okresów ubezpieczenia do nabycia prawa do świadczeń długoterminowych (emerytur i rent)

Cele zawarcia umowy

(uzasadnienie projektu ustawy ratyfikującej

Druk Sejmowy 634 z 23.7.2012)

- dziedzina gospodarcza i ekonomiczna:

„obowiązek podwójnego opłacania składek ubezpieczeniowych za pracowników polskich delegowanych do pracy na Ukrainę, gdyż osoby te podlegają ubezpieczeniu w państwie stałego zatrudnienia, czyli w Polsce i równocześnie w państwie czasowego zatrudnienia, czyli na Ukrainie. Takie podwójne oskładkowanie zwiększa koszty działalności polskich przedsiębiorstw na Ukrainie i hamuje przepływ pracowników”

„za pracowników delegowanych z Polski na Ukrainę pracodawca jest zmuszony podwójnie opłacać składki na ubezpieczenia społeczne, tj. zarówno do systemu polskiego, jak i do systemu ukraińskiego. Takie rozwiązanie oczywiście wpływa na wzrost kosztów pracy i powoduje, że polskie inwestycje na Ukrainie stają się mniej opłacalne. Odpowiednie regulacje Umowy będą eliminowały podwójne opłacanie składek na ubezpieczenia społeczne, a tym samym likwidowały jedną z przeszkód w rozwoju polsko-ukraińskich stosunków gospodarczych.”

Cele zawarcia umowy

- nie wspomniano o delegowaniu pracowników z Ukrainy do Polski
- w OSR: „corocznie wzrasta liczba obywateli Ukrainy podejmujących legalne zatrudnienie w Polsce co wpływa na wzrost opłacanych – do polskiego systemu – składek ubezpieczeniowych, a tym samym wzrost dochodów funduszy ubezpieczeniowych”

Zakres podmiotowy

- Osoby, które podlegały lub podlegają ustawodawstwu jednej ze stron
- Osoby, którym przysługują prawa pochodne od osób, które podlegały lub podlegają

Ustalanie ustawodawstwa właściwego

- **Lex loci laboris:**

Jeżeli art. 7 i 8 nie stanowią inaczej, osoba, do której stosuje się niniejsza umowa podlega ustawodawstwu tej strony, na której terytorium wykonuje pracę

Wyjątki

Art		
7.3	podróżujący personel przedsiębiorstwa transportowego –	rejestracja przedsiębiorstwa
7.4	załoga statku morskiego	bandera
7.5	personel dyplomatyczny i konsularny	Konwencje Wiedeńskie
8	osoby, grupy osób, w ich interesie	obopólna zgoda właściwych władz, instyt

Podstawowe zasady koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego:

- **równe traktowanie** – osoby, do których stosują się Umowę podlegają obowiązkom i korzystają z praw wynikających z każdej Strony na tych samych warunkach, co jej obywatele (art. 4 Umowy),
- **zachowanie praw nabytych** (eksport / transfer świadczeń) – świadczenia od jednej Strony nie mogą być zmniejszane, zawieszane, uchylane ani wstrzymywane z powodu, że osoba uprawniona ma miejsce zamieszkania na terytorium drugiej Strony (art. 5 Umowy) – wyjątki (zasiłki dla bezrobotnych)
- **sumowanie okresów ubezpieczenia** – sumowanie okresów ubezpieczenia przebytych pod działaniem ustawodawstw, jeśli okresy wymagane są do nabycia lub zachowania prawa do świadczeń lub wymiaru

Zakres przedmiotowy - zabezpieczenie

- Bezrobocie
- Choroba, macierzyństwo
- Emerytury (U wyj.: wojskowi)
- Renty (inwalidztwo, rodzinne)
- Wypadki przy pracy, choroby zawodowe
- Zasiłki pogrzebowe
 - Ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie społeczne rolników

Bez:

- **Świadczenia rzeczowe (ubezpieczenie zdrowotne)**
- W trakcie zorganizowanych w Warszawie w dniach 28 – 30 października 2008 r. polsko-ukraińskich konsultacji w sprawie zawarcia umowy o zabezpieczeniu społecznym, Strona ukraińska poinformowała, że z uwagi na wewnętrzne ustawodawstwo obowiązujące na Ukrainie nie jest możliwe objęcie zakresem przedmiotowym Umowy świadczeń rzeczowych i żadna z obecnie wiążących Ukrainę dwustronnych umów o zabezpieczeniu społecznym nie zawiera uregulowań dotyczących tych świadczeń. W tej sytuacji polski resort zdrowia zajął stanowisko, zgodnie z którym świadczenia rzeczowe (zdrowotne) nie powinny być objęte zakresem przedmiotowym polsko-ukraińskiej Umowy
- **Świadczenia rodzinne**

Zakres przedmiotowy

(1) w odniesieniu do Ukrainy do ustawodawstwa o powszechnym państwowym ubezpieczeniu społecznym, które dotyczy:

3) bezrobocia

(2) w odniesieniu do Rzeczypospolitej Polskiej do ustawodawstwa dotyczącego obowiązkowego ubezpieczenia i następujących świadczeń z zabezpieczenia społecznego:

1) zasiłków dla bezrobotnych

Zasiłki dla bezrobotnych

Artykuł 9 Ustalanie prawa

1. Okresy ubezpieczenia przebyte zgodnie z ustawodawstwem jednej z Umawiających się Stron są uwzględniane, jeżeli jest to niezbędne i jeżeli się one nie pokrywają przy ustalaniu prawa do zasiłku dla bezrobotnych zgodnie z ustawodawstwem drugiej Umawiającej się Strony, jeżeli osoba zainteresowana posiada okresy ubezpieczenia przebyte bezpośrednio przed utratą pracy zgodnie z ustawodawstwem tej drugiej Umawiającej się Strony.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:

Art. 71. 1. Prawo do zasiłku przysługuje bezrobotnemu za każdy dzień kalendarzowy od dnia zarejestrowania się we właściwym powiatowym urzędzie pracy, z zastrzeżeniem art. 75, jeżeli:

1) nie ma dla niego propozycji odpowiedniej pracy, propozycji stażu, przygotowania zawodowego dorosłych, szkolenia, prac interwencyjnych lub robót publicznych oraz

2) w okresie 18 miesięcy bezpośrednio poprzedzających dzień zarejestrowania, łącznie przez okres co najmniej 365 dni:

a) był zatrudniony i osiągał wynagrodzenie w kwocie co najmniej minimalnego wynagrodzenia za pracę, od którego istnieje obowiązek opłacania składki na Fundusz Pracy, ...

Zasiłki dla bezrobotnych

Artykuł 9 Ustalanie prawa

2. Okres wypłacania zasiłku dla bezrobotnych podlega skróceniu o okres, w którym bezrobotny otrzymywał taki zasiłek na terytorium drugiej Umawiającej się Strony w okresie ostatnich 12 miesięcy przed dniem złożenia wniosku.

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:

Art. 73. 1. Okres pobierania zasiłku wynosi:

- 1) 180 dni ...
- 2) 365 dni ...
5. Bezrobotny, który utracił status bezrobotnego na okres krótszy niż 365 dni z powodu podjęcia zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, pozarolniczej działalności lub uzyskiwania przychodu w wysokości przekraczającej połowę minimalnego wynagrodzenia za pracę miesięcznie i zarejestrował się w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotny w okresie 14 dni od dnia ustania zatrudnienia, zaprzestania wykonywania ..., posiada prawo do zasiłku na czas skrócony o okres pobierania zasiłku przed utratą statusu bezrobotnego oraz o okresy, o których mowa w ust. 4.

Artykuł 5 Transfer świadczeń Zamieszkanie za granicą (na Ukrainie)

1. ... świadczenia od jednej Strony nie mogą ulec zmniejszeniu, zawieszeniu, uchyleniu lub wstrzymaniu z tego powodu, że uprawniony zamieszkuje na terytorium drugiej Strony
2. Postanowień ustępu 1 nie stosuje się:
 - 2) w przypadku RP do zasiłków dla bezrobotnych ...

Pobyt za granicą

Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:

3. Bezrobotny, który w okresie nie dłuższym niż 10 dni przebywa za granicą lub pozostaje w innej sytuacji powodującej brak gotowości do podjęcia zatrudnienia, nie zostaje pozbawiony statusu bezrobotnego, jeżeli o zamierzonym pobycie za granicą lub pozostawaniu w sytuacji powodującej brak gotowości do podjęcia zatrudnienia zawiadomił powiatowy urząd pracy. Zasiłek za ten okres nie przysługuje. Całkowity okres zgłoszonego pobytu za granicą oraz braku gotowości do pracy z innego powodu nie może przekroczyć łącznie 10 dni w okresie jednego roku kalendarzowego.
4. Bezrobotny, który nabył w Rzeczypospolitej Polskiej prawo do świadczeń z tytułu bezrobocia i udaje się do innego państwa, o którym mowa w art. 1 ust. 3 pkt 2 lit. a–c, w celu poszukiwania pracy, zachowuje prawo do tych świadczeń na zasadach określonych w przepisach o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. (UE, EOG, WE)

Art. 86. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy:

Udokumentowane okresy zatrudnienia, przebyte za granicą u pracodawcy zagranicznego, są zaliczane do okresów pracy w Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie uprawnień pracowniczych.

Pomocnik rolnika i ubezpieczenie społeczne rolników?

Art. 6 pkt 2a: pomocnik rolnika – osoba pełnoletnia, z którą rolnik zawarł umowę o pomocy przy zbiorach, o której mowa w art. 91a

7.1a. Ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu podlega z mocy ustawy pomocnik rolnika, wyłącznie w zakresie ograniczonym do świadczeń określonych w art. 9 pkt 1 (jednorazowe odszkodowanie)

Art. 91a. 1. Przez umowę o pomocy przy zbiorach pomocnik rolnika zobowiązuje się do świadczenia pomocy przy zbiorach produktów rolnych ... a także pozostałych ziół i roślin zielarskich, ..., w określonym miejscu w gospodarstwie rolnika i przez określony czas, a rolnik do zapłaty umówionego wynagrodzenia za świadczoną pomoc.

4. Wykonywanie czynności, o których mowa w ust. 2, na podstawie umowy o pomocy przy zbiorach nie stanowi zatrudnienia w rozumieniu Kodeksu pracy.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników

Art. 1. 1. Ubezpieczenie społeczne rolników, zwane dalej „ubezpieczeniem”, obejmuje, na zasadach określonych w ustawie, rolników i pracujących z nimi domowników oraz pomocników rolnika, którzy:

1) posiadają obywatelstwo polskie lub

2) są uprawnieni do wykonywania pracy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 87 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy ... lub są zwolnieni na podstawie przepisów szczególnych z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę.

Ubezpieczenie zdrowotne

Ustawa o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych

Art. 66. 1. Obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego podlegają:

- 1) osoby spełniające warunki do objęcia ubezpieczeniami społecznymi lub ubezpieczeniem społecznym rolników, które są:
 - ba) pomocnikami rolnika w rozumieniu przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników,

Art. 67.3. Osoba podlegająca obowiązkowi ubezpieczenia zdrowotnego, z wyłączeniem osoby wskazanej w art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. ba, ma obowiązek zgłosić do ubezpieczenia zdrowotnego członków rodziny, o których mowa w art. 3 ust. 2 pkt 5 i 6.

Art. 69.2a. Obowiązek ubezpieczenia zdrowotnego osób, o których mowa w art. 66 ust. 1 pkt 1 lit. ba, powstaje od dnia zgłoszenia do ubezpieczenia w trybie przepisów o ubezpieczeniu społecznym rolników, a ustaje z dniem rozwiązania lub wygaśnięcia umowy o pomocy przy zbiorach, o której mowa w przepisach o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Rodzina

- Renty rodzinne : objęte umową o zabezpieczeniu społecznym
- Świadczenia rodzinne, w tym świadczenie rodzicielskie
- Świadczenie wychowawcze

Świadczenia rodzinne przysługują cudzoziemcom (art. 1 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r.) :

- c) przebywającym na terytorium RP na podstawie zezwolenia na pobyt stały, ..., zezwolenia na pobyt czasowy - art. 127 lub art. 186 ust. 1 pkt 3 ustawy o cudzoziemcach ..., jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- d) posiadającym kartę pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy”, **z wyłączeniem obywateli państw trzecich, którzy uzyskali zezwolenie na pracę na terytorium państwa członkowskiego na okres nieprzekraczający 6 miesięcy**, obywateli państw trzecich przyjętych w celu podjęcia studiów lub pracy sezonowej oraz obywateli państw trzecich, którzy mają prawo do wykonywania pracy na podstawie wizy,
- e) przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie:
 - zezwolenia na pobyt czasowy (139a ust. 1 ustawy o cudzoziemcach - wewnątrz przedsiębiorstwa, 139o ust. 1 - mobilność długoterminowa), lub
 - dokumentu pobytowego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. a rozporządzenia Rady (WE) nr 1030/2002 ustanawiającego jednolity wzór dokumentów pobytowych dla obywateli państw trzecich, z adnotacją „ICT”, wydanego przez inne państwo członkowskie Unii Europejskiej, gdy celem ich pobytu na tym terytorium jest wykonywanie pracy w charakterze pracownika kadry kierowniczej, specjalisty lub pracownika odbywającego staż w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa, przez okres nieprzekraczający 90 dni w okresie 180 dni
 - jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej z członkami rodzin, z wyłączeniem cudzoziemców, którym zezwolono na pobyt i pracę na okres nieprzekraczający dziewięciu miesięcy, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Świadczenia rodzinne

Art. 1 ust. 3. Świadczenia rodzinne przysługują osobom, o których mowa w ust. 2, jeżeli zamieszkują na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres zasiłkowy, w którym otrzymują świadczenia rodzinne, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej.

Prawo do świadczenia wychowawczego przysługuje cudzoziemcom

- c) przebywającym w RP na podstawie zezwolenia na pobyt czasowy (art. 127 ustawy o cudzoziemcach - wysokie kwalifikacje), jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- d) posiadającym kartę pobytu z adnotacją „dostęp do rynku pracy”, jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium RP, z wyłączeniem obywateli państw trzecich, którzy uzyskali zezwolenie na pracę na terytorium państwa członkowskiego na okres nieprzekraczający sześciu miesięcy, obywateli państw trzecich przyjętych w celu podjęcia studiów lub pracy sezonowej oraz obywateli państw trzecich, którzy mają prawo do wykonywania pracy na podstawie wizy,
- e) 1) przebywającym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie:
 - zezwolenia na pobyt czasowy (139a ust. 1 ustawy o cudzoziemcach - wewnątrz przedsiębiorstwa, 139o ust. 1 - mobilność długoterminowa), lub
 - dokumentu pobytowego... z adnotacją „ICT”, wydanego przez inne państwo członkowskie UE, i gdy celem ich pobytu na terytorium RP jest wykonywanie pracy w charakterze pracownika kadry kierowniczej, specjalisty lub pracownika odbywającego staż w ramach przeniesienia wewnątrz przedsiębiorstwa, przez okres nieprzekraczający 90 dni w okresie 180 dni
 - jeżeli zamieszkują z członkami rodzin na terytorium RP, z wyłączeniem cudzoziemców, którym zezwolono na pobyt i pracę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przez okres nieprzekraczający dziewięciu miesięcy, chyba że przepisy o koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego lub dwustronne umowy międzynarodowe o zabezpieczeniu społecznym stanowią inaczej

Podstawowy wniosek

- Poziom bezpieczeństwa socjalnego obywateli Ukrainy zależy od ich statusu prawnego powiązanego z dostępem do rynku pracy
- Problemy praktyczne ze zgłaszaniem do ubezpieczeń społecznych i dostępem do systemu zabezpieczenia społecznego

Koncepcja integracji

- Wyodrębnianie pozycji prawnej cudzoziemców z państw trzecich, w tym z Ukrainy
- Jak dotychczas, silne powiązanie uprawnień z legalnym pobytem i legalną pracą na terytorium
- Rozluźnienie warunków nabycia prawa do świadczeń socjalnych
- Renegocjacja umowy o zabezpieczeniu społecznym

DZIĘKUJĘ!!!

d.dzienisiuk@wpia.uw.edu.pl